

Boj za najvišji vrh sveta

Azija je del zemlje, ki ima vse polno neodkritih tajn. Zavzema skoraj tretjino vse kopne zemlje. Tam so širne pustinje, neprodorni pragozdovi, kamnitne planote in ogromna pogorja.

Azijsko rastlinstvo je zelo bujno in seveda odvisno od vremenskih prilik. Uspevajo pa v Aziji sladkorni trs, palme, bambus, ovijalke, riž, bombaževce, mak, tobak in dišave (popper, vanilija, cimet). Znani so azijski pragozdovi, ki dajejo dragocen les in različne smole.

Živalstva je ogromno, ker ga le malo iztrebijo. Tamkajšnja vera (budistična) namreč prepoveduje ubijanje živali. Zato so živali zelo krotke. Tam bivajo enogrbi in dvogrbi velblod, drobnica, sloni, tigri, nosorogi, krokodili, sviloprejke, strupene kače (za pikom umre letno nad 20.000 ljudi), krasni metulji, bele mravlje itd.

Azijskih držav je veliko. V prostranih pokrajinah prebiva nad 1100 milijonov ljudi, t. j. polovica vseh prebivalcev zemlje. Ljudje so mnogo-božci in se pečajo predvsem s poljedelstvom, z živinorejo in gozdarstvom. Gotovo pa je zelo pomembno za Azijo to, da se iz njenih tal dviga najvišje pogorje sveta — Himalaja. To je gorska veriga na severu Indije, dolga 2400 km in 200 do 300 km široka. Ima nad 70 vrhov višjih od 7000 m in pa nad 100 vrhov nad 6000 m visokih. Himalaja pomeni po naše bivališče ali domovina snega. Res tam sneg nikoli ne izgine, visoke stene so okovane z ledenimi oklepi, ki so v različnih dobah različno debeli.

Velikanske množine voda, ki nastajajo zaradi nalivov in taljenja snega, so razorale himalajsko pogorje. Zdaj so v njem po več 1000 m globoke soteske, divji slapovi bobne v nižine in se razbijajo v skalah.

Temperatura azijskih pokrajin je zelo različna. Značilni za deželo so monsumi. To so silni vetrovi, ki gospodarijo nad vsem ozemljem. Od oktobra do konca maja piha zimski monsum (t. j. severovzhodni veter), ki je suh. In zato v februarju naraste temperatura do $+40^{\circ}$ C. Ta silna vročina je za belokožce neznosna in zato beže pred vročino v višje platininske lege. Rastlinstvo v tej silno vročini usahne. Dolge mesece ne dežuje. Junija pa nastopi vremenski preobrat. Takrat zapiha poletni monsum (jugozahodni veter). Traja od meseca junija do septembra. S seboj prinaša v višinah sneg, povsod drugod pa veliko deževje. Ko pa zadivja ta poletni monsum, je v nekaj dneh vse zeleno in nastopi pomlad. Težke in sive megle, ki ovijejo vrhove, oznanijo prihod monsuma. Res kmalu zavejejo tople sape in iz debelih oblakov lijejo noč in dan plohe. Po strmih stenah polze plazovi in zbobne v globočine. Vse to povzroča deževje. Te vode in vremenske nepravilike so popolnoma preoblikovale Himalajo. Zdaj stoje strme stene nad temnimi prepadi, ki so globoki ponekod do 4000 m.

Pravijo, da ni bolj veličastnih prizorov, kot jih nudijo himalajski vrhovi in njihova slikovita okolica. Pod nedotaknjenimi vrhovi izvirajo studenci in hite razigrano čez poledenele obronke. Vode na poti naraščajo, tešejo pot skozi sotesko, v dnu pa se razlijejo po zelenih dolinah. Ind preteče 315 km dolgo pot, Ganges pa 2500 km! Največ padavin je okoli Himalaje, povsod okoli pa se raztezajo lepa jezera.

In v te divje, neusmiljene gore je usmeril človek svoje korake.

Napadi na vrhove Himalaje so se začeli že v XIX. stoletju. Odhajali so tja najpogumnejši in najbolj spretni posamezniki. Ob vrnitvi so govorili

o samih čudesih, ki so jih spotoma doživeli v teh povsem nepoznanih azijskih predelih. Ljudje jim skoraj niso verjeli. Stvar je postajala mikavna. Angleži so bili prvi, ki so poizkušali v malih skupinah srečo v himalajskih strminah. Kmalu se je začela borba za doseg teh mogočnih vrhov. Italijani, Nemci, Angleži, Francozi in Švicarji so se potegovali za zmago, a doslej zastonj. Najvišji svetovni vrhovi so vkljub ogromnim žrtvam in silnim naporom ostali neomadeževani, na nje se še ni povzpelo človeško bitje.

Silne so težkoče, s katerimi so se morali boriti oni, ki so hoteli zavzeti najvišji vrh. Te boje so popisali in o njih pripovedujejo:

Mount Everest 8880 m

Mount Everest — 8880 m — iz aeroplana.

ali kot mu domačini pravijo Čomo lungma (t. j. mati vesoljne zemlje) je najvišji vrh na svetu. Sami v snegu in ledu se lesketajoči velikani so njegovi sosedje. Vrh je odkrila indijska mapna komisija leta 1892. Ta je pri svojih merjenjih ugotovila, da obstoji v Himalaji ne posebno izrazit, okrog 8880 m visok vrh. Imenovali so ga Everest. Tako se je namreč pisal vodja te mapne komisije.

Mount Everest leži med malima državicama Nepalom in Tibetom. Te dve pa ne dajeta radi dovoljenja za prehod čez njuni ozemlji tujim ekspedicijam. Nepal nikakor ne dovoli prehoda. V Tibetu pa je šele leta 1921. dovolil vladar izjemoma svojemu osebne mu prijatelju Angležu Charlesu Bellu, da je

smel čez tibetansko deželo. z angleško ekspedicijo.

Tibet je prav za prav visoka planota pod Himalajo. Revna dežela je, le malo za obdelovanje primerne zemlje ima in okoli 2.000.000 prebivalcev. To je nekaka cerkvena država, saj vladata v njej dva najvišja dostojanstvenika budizma, ki je tam najbolj razširjena vera. To sta: dalai-lama, ki je tudi vrhovni posvetni vladar, in taši-lama kot duhovni vodja. Sicer je pa Tibet proti ostalemu svetu zaprta dežela, le s sosednjo Indijo trguje.

Tibetansko glavno mesto je Lasa, ki leži 3600 m visoko in ima 20.000 prebivalcev. Dežela je polna slanih jezer. Glavni domači živali sta jak (neke vrste govedo) in velblod. To sta obenem tudi edini dobri prometni sredstva te visoke dežele. Mnogo je tudi ovac. Prebivalci so budisti. Neverjetno je razvito meništvo. Gotovo je Tibet pokrajina, kjer je na svetu največ samo-

stanov, ženskih in moških. Petina moških Tibetancev so menihi, lame imenovani. Iz vsake rodbine gre vsaj eden v samostan. Menihi živijo od miloščine. V svoji verski gorečnosti se dajo nekateri zazidati za več let v celice. Nekateri celo za vse življenje. Samo ozka odprtina jih še veže s svetom. Skozi to odprtino porinejo takemu zazidanemu menihu enkrat dnevno hrano, vsakih 7 dni si pa sme sam skuhati čaj. Zazidanec nič ne govori, samo ena izgovorjena beseda bi mu odvzela vsa dotlej zaslužena dobra dela. V svoji celici bere svete knjige in moli. Sveti mu svetilka, napolnjena z maslom.

Molijo pa ti menihi na ta način, da vrte mlinčke, na katerih so napisane molitvice. Take mlinčke vrte sami ali pa so tako narejeni, da jih goni veter.

Torej skozi to, čudnih navad in nenavadnih stvari polno deželo, morajo ekspedicije, ki hočejo na najvišje vrhove naše zemlje.

Ekspedicije potujejo skozi Sikkim, izhodišče ekspedicij pa je Dardžiling (2185 m), ki slovi po dobrem čaju. Za prehod preko tibetanske dežele je potrebno dovoljenje. Ne mislite pa, da je to že dovolj! Največje težkoče se še začnajo. Od zadnjih civiliziranih indijskih mest pa do podnožja Everesta je 650 km. To pot pa je možno prehoditi le peš v šestih tednih. Te pokrajine so večinoma gorske pustinje, brez pravih poti in polne ovir. Tibet je zelo revna dežela. Tujcu ne more nuditi potrebne hrane, zato so ekspedicije navezane le na to, kar poneso s seboj. Za ekspedicijo, ki šteje n. pr. 12 mož, je potrebno 100 nosačev, ki morajo s svojimi živalmi in sami prenesti 50 ton prtljage. Do 300 živali prenaša ta ogromen tovor, v višine pa nosači-domačini, ki jih najamejo.

Tudi vreme igra zelo važno vlogo. Začetek ekspedicij je v prvih dneh meseca marca, ker morajo opraviti 6 tednov dolgo pot do konca aprila. Takrat namreč morajo biti že pod Himalajo, kajti naskok na vrh Mount Everesta je mogoč le meseca maja in prve junijske dni. Pozneje zagospodari čez himalajske gorske velikane monsum, ki prinese od bengalskega zaliva neurja in snežne viharje. Bivanje v teh okoliščinah pa je v višinah nad 6000 m popolnoma nemogoče in življenjsko nevarno. Viharji divjajo, plazovi pojo svoje pogubne pesmi dan in noč in bi bili gotova poguba vsakomur, ki bi si upal v takem vremenu v strme stene.

Ni pa vsakdo sposoben za take velike napore in težave, kot jih prinese takale težavna pot. Poleg ostalih neprilik nastopijo še težave z ljudmi. Oni, ki bi hoteli doseči vrh ali se mu vsaj zelo približati, morajo imeti veliko sposobnosti — telesnih in duševnih. Biti morajo odlični plezalci po ledu, skalovju in snegu. Tudi značaj posameznikov je važen, ker so zdravniki ugotovili, da višine, posebno nad 6000 m, slabo vplivajo na človeka. Človek postane jezljiv, neposlušen, nestrpen do okolice. To pa je lahko usodno za uspeh, kjer je treba medsebojne povezanosti in pomoči.

Tudi starost je zelo važna. Najboljši so po zdravniških ugotovitvah Udeleženeč himalajske eksped. ob vrnitvi.

od 25—35 let stari, ker ti najlaže prenesejo te silne napore. Srce preko 35 let starih bi težko zmoglo te velike napore, mlajši od 25 let pa zelo trpe zaradi mraza, lakote in nespečnosti.

Ne smemo pozabiti, da je v višinah zrak mnogo redkejši in čim više se vzpenjajo, tem manj kisika je v zraku. Pri višini 5000 m je v zraku le še polovico toliko kisika kot navadno v nižinah, kjer prebivamo. Človeško telo pa se sčasoma navadi na razredčen zrak.

Največja neprisilika pa je vsekakor, da v višinah nad 6000 m začno propadati človeške sile. To se zgodi navadno zaradi pomanjkanja hrane. Človek v takih višinah nima teka, je neješč, kot pravimo, to pa zaradi mraza, utrujenosti, vetra in drugih prilik. Posebno trpe živci v borbi s himalajskimi višinami. In tak telesni propad se navadno poloti vseh. Člani posameznih ekspedicij so izgubili na teži 7 do 14 kg. Zaradi pomanjkanja kisika začno pešati moči. Čim više se vzpenjajo, tem več pazljivosti je treba, žal pa je ravno narobe. Duševne spremembe so navadno zelo velike, narašča jezljivost, nestrpnost in človeku zmanjka moči — ne more

več dalje. Volja in moč popustita. Napori pa so v višinah nad 7000 m ogromni, in ko prekoračimo 7500 m, moramo za vsak korak vzpona vdihniti 8- do 10 krat. Torej bi se v eni uri lahko povzpeli le 80 m više. Vsi ti napori pa se vrše v velikem mrazu, saj je navadna temperatura tam 20° C pod ničlo. Vdihavanje tega mrzlega zraka povzroča prehlad, posebno še, ker je treba tu dihati z odprtimi usti. Oster in mrzel zrak suši mokro grlo in prehlajenje je neizbežno. V boju za dosego višin v teh gorah je nujno potrebna velika pazljivost in preračunljivost, štedenje moči itd. Vse to pa ravno zaradi telesne in duševne izčrpanosti pomeni in človek je v pretečih nevarnostih vedno bolj nepreračunljiv. V taki višini se za vsako delo izgublja veliko moči. Navadno obuvanje in zapenjanje sta velika napore. Kuhanje čaja postaja težko,

Kuhanje v višini 6500 m.

a silno važno opravilo pri teh oslabeležih. Zakaj čaj? Ker je žeja zaradi prevelikega izdihavanja in vdihavanja neznosna.

Človek mora biti v takih ledenih višinah primerno toplo oblečen. Včasih so se prve podobne ekspedicije oblačile v topla, debela oblačila, ki pa so človeka napravljala nespretnega in neokretnega. Dandanes je moderna tehnika pripomogla, da so te stvari v marsičem zelo izboljšane. Zdaj so obleke stikane iz shetlandske (sh = š) volne. To je najboljša volna in obleke so tanke. Zato jih lahko oblečejo več, drugo vrh druge, čez vse to pa še vetrni jopič in vetrne hlače. Oboje to je tako gosto stikano, da tudi vetru zabranjuje pot. Čevlji imajo dvojne podplate, med njimi pa vložek iz azbesta, da ne more mraz tako brž do nog. Roke ščitijo palčniki, glavo pokriva kapa in celo usnjena čelada, oči pa si ti možje zaščitijo s temno barvanimi naočniki. Obraz, ki je izpostavljen močnemu višinskemu

soncu in ostrim vetrovom, zaščitijo tako, da ga na debelo namažejo z maščobo. Na poti po dolini pa nosijo člani ekspedicije tropski klobuk, ker prinaša sonce nevarno sončarico, posebno v razgretim in brezvetrnih krajih. Seve se nič ne brijejo, ker bi koža preveč trpela.

Temperatura je mnogokrat zelo nizko pod ničlo, ker pihajo mrzli vetrovi in tulijo viharji. In k vsemu temu se pridružuje še večno pomanjkanje kisika. Za take okolnosti je težko najti primerno hrano. Zelo važna stvar je počitek. Spanje je neobhodno potrebno, ker si v tem nabira telo novih moči. Spe v šotorih. Zlezejo v spalne vreče, ki so podložene z gorkim puhom. Šotori imajo posebne podloge proti raskavim tlom in mrazu ter so zelo lahki za prenašanje.

Kljub različnim poznanim tehničnim iznajdbam, ki jih danes uporabljajo plezalci in obiskovalci visokih, zasneženih planin, pa tu ne moremo uporabiti smuči, krampežev, kisikovih aparatov itd. Za smučanje je primerno zemljišče le med 4000 in 5000 m, pozneje pa postanejo smuči nekoristne. Ker je nošnja vsega zelo težavna stvar, morajo dobro preresetati, kaj naj vzamejo s seboj in kaj ne. Le najpotrebnejše vzamejo, da ne obteže preveč sicer zelo vztrajnih nosačev. Zato ne vzamejo s seboj težkih krampežev, cepin in sekanje stopinj v ledena pobočja sta nadomestilo zanje.

Plezalne težave so seve tudi velike in ledene skale zahtevajo mnogo plezalnih sposobnosti, vaje in znanj.

Za dosego teh ogromnih višin je treba dolgo pot porazdeliti. Zato so si vse ekspedicije postavile na svoji poti taborišča. To so obenem oporišča za pot in naskok na vrh. Ta taborišča tvorijo močni šotori. V te shranijo spotoma potrebne predmete in hrano, t. j. ono, kar nujno rabijo raziskovalci in nosači. Vsa taborišča so si ekspedicije razporedile skoraj v istih višinah in to:

I. ali osnovno taborišče v višini 5400 m, II. 6000 m, III. 6450 m in IV. 6900 m visoko. Nad tem taboriščem je narava ustvarila in postavila pred ljudi silno nevarno zapreko: strm in visok, skoraj navpičen ledenik, ki pokriva strmo, 600 m visoko steno. Ta ledenik je poleg vsega še zelo izpostavljen viharjem. Stena se imenuje North Col. Ni le težko povzpeti se po tej steni.

nevarnost obstoji predvsem v grmenju plazov, ki drve zelo pogosto po tej strmini. Ledeno steno je treba premagati na ta način, da vsekajo v led prave stopnice. Te zavarujejo z žičnimi držaji ob straneh, ker sicer bi nosači s svojimi težkimi tovari nikakor ne zmogli te zapreke. Za to pa je potrebno 14 dni resnega in vestnega dela.

Nad tem ledenikom je v višini 7900 m V. taborišče, stisnjeno k skalnatemu grebenu. Tu je najnevarnejša točka vsega vzpona. Nastopati začne

Himalajski ledeniki in vrhovi

splošno omagovanje vsega telesa, od mraza odmirajo udje. Nosači, ki so sicer vztrajni, navadno zdravi, močni, pogumni, poslušni in vdani, tu nočejo več naprej. Začenja se glavobol, gorska bolezen in ves trud je zaman...

Ekspedicija je podobna ekspediciji. Vsaka pride v te gore z že preizkušenimi tehničnimi pripomočki, koristnimi izkušnjami prejšnjih ekspedicij in uvaja nove tehnične novosti, pa vse zastonj. Do danes še ni stopila človeška noga na najvišji vrh sveta.

Doslej je poizkušalo svoje sposobnosti in srečo mnogo ekspedicij. Največ teh so organizirali in vodili Angleži. Leta 1920. je plaz zasul 7 ljudi, ki so se polagoma vzpenjali po strmi steni. Poizkusiti so morali nadčloveške napore. Ogromne so tu toplotne izpremembe, ki nastopajo iznenada. Zgodi se, da je v višini okoli 8000 m na soncu temperatura visoko nad ničlo. Ko pa zaide sonce, je kar iznenada mraz, in to ponoči do -50°C pod lediščem. Te hitre izpremembe prinašajo težave in nevarnosti.

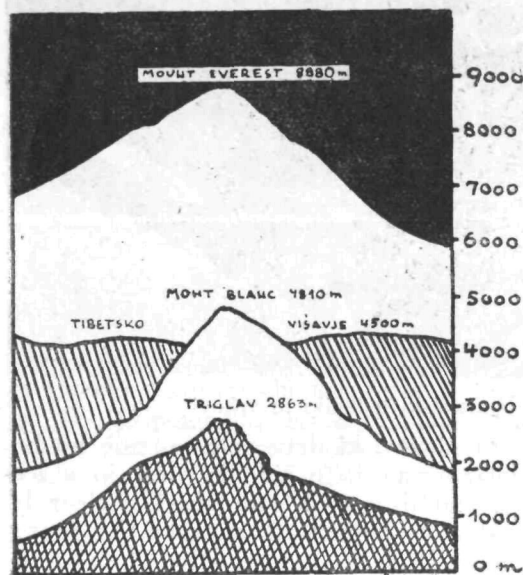
Koliko so že žrtvovali posamezni junaki, da bi dosegli ta nedotaknjeni vrh. Anglež Mallory je poizkušal srečo v več ekspedicijah. Bil je pravi junak, vzdržljiv, sposoben, tovariški v vseh najtežjih trenutkih, odličen alpinist, ki je imel vse lastnosti, kot jih zahtevajo za te napore. Celih 7 dni je prebil v višini 7900 m. Trikrat se je bližal z vsem pogumom in človeško močjo temu najvišjemu skalnatemu mogotcu sveta — pa vsakokrat zastonj. Tretjič, ko je bil cilju najbližji, ga je Mount Everest pogubil. S tovarišem sta se pogumno vzpenjala, ko ju je odnesel snežni plaz in ju v globokem prepadu zagrnil s težko mrzlo odejo...

VI. taborišče se nahaja 8220 m visoko in služi le kot pričetek za naskakovanje samega vrha. 800 m pod vrhom pa je Mount Everest postavil pred ljudi zadnjo in najtežjo oviro: žleb s silno strmimi stenami in previsnimi skladi, ki pa je ves napolnjen s suhim snegom. Ta je tako sipak, da ne nudi nobene, prav nobene opore. To je gotovo najtežji in najnevarnejši del vzpona, ki izčrpa vse še preostale sile. Vsak napačen dotik snega lahko povzroči plaz. Le petim je srečno uspelo prelesti to mesto in doseči doslej najvišjo višino pod Mount Everestom 8450 m, in to l. 1924.

dvojici, 1932 dvojici in l. 1936 najboljšemu »himalajskemu možu« Smytheju, ki je pritaval sam tako visoko. Više niso uspeli.

Ko se namreč začno nabirati monsumski oblaki, so ti tudi zadnji klic in opomin k umiku.

Ni uspelo človeku, da bi zavzel najvišjo točko naše zemlje. Pač so že gledale človeške oči vrh, ko so ga namreč pogumni letalci preleteli z aeroplanom, ki je bil nalašč zgrajen za let v višavah. (Bil je 12 m dolg, razpetina kril pa 15 m.) Skoraj 2000 m nad himalajskim gorovjem sta dva angleška letalca majskega dne leta 1933. preletela sam najvišji vrh. Skoraj 11.000 m visoko je torej vodil izkušeni in drzni pilot svojo ptico nad kamenito verigo skalnih mogočnjakov. Pred silnim

PRIMERJAVA VIŠIN

mrazom sta morala biti letalca seveda zavarovana še prav posebno. Obleko in kabino so jima ogrevali posebni električni aparati. S seboj sta imela tudi 8000 litrov kisika, kar zadošča dvema človekoma za tri ure dihanja. V stenah in tleh aeroplana so bila okna in skozi nje so aparati fotografirali in filmali obširno skalovito ozemlje. Tudi aeroplanova kolesa so bila posebno. Nameščena so bila tako, da je bilo z njimi mogoče pristajati tudi na neravnih tleh.

Ni še premagan ta najvišji vrh — še čaka novih junakov, ki bodo v njegovih skalah preizkusili svojo sposobnost, znanje, utrjenost in srečo.

Milan Skrbinšek

0 zlata otroška doba

Ti he ure

Če bi se bil rodil kot otrok imovitih staršev, bi se bil razvil najbrž v pravega samotarja. Kajti vedno sem bil najbolj zadovoljen takrat, kadar je tako nanese, da sem mogel biti sam. Tako pa sem se rodil in rasel v tesnem stanovanju, kjer je bila vsa družina vedno združena v kuhinji. Mati je opravljala svoje gospodinjsko delo, oče je kaj bral ali pisal, mi otroci pa smo se vsak v svojem kotu učili in pisali naloge ali risali. Ob večerih smo skupno z očetom in materjo prepevali po notah ali pa igrali štiriročno klavir s spremljevanjem gosli. Ob praznikih smo hodili skupno na sprehod. V poletnem času pa smo bili, ko smo se vse naučili za šolo ter dovršili domače naloge, vedno zunaj ter smo se vsi otroci iz hiše navadno skupno igrali, ali pa tudi v posameznih skupinah. Pozimi smo se sankali in kepali in postavljali snežene može.

Tako je nanese moje otroško življenje, da sem bil malokdaj sam. A bil sem v družbi vedno med mirnejšimi in menda najbolj tih med vsemi. Želel sem si mnogokrat, da bi mogel biti sam, kljub lepemu ugodju v skupnih igrah. In če se je kdaj zgodilo, da se mi je posrečilo uiti pazljivim očem drugih otrok, sem se jim skril za hišni vogal ali za drevo ter se nato tiho in oprezno splazil od njih, tiščoč se pri tem stene ali plota in skrivajoč se za drevesi in grmovjem. Kadar me je hrepenenje po samoti zgrabilo s prav posebno močjo in ni kazalo, da bi se ne mogel skrivoma odstraniti, sem se nenadoma kar odtrgal od gruče ter zdirjal v svojo smer, ne meneč se za srdito vzklikanje in klicanje za mano.

Zgodilo se je mnogokrat, da je ta ali oni pohitel za mano, da bi me ujel in pritiral nazaj. Tedaj mi je bilo vedno zelo tesno pri srcu in dirjal sem na vso moč kar čez drn in strn, preskakujoč pri tem jarke in grmičevje. Ko sem vedel, da me preganjalec ne vidi več, sem krenil v drugo smer, da sem mu tako zabrisal sled za sabo.

Kadar sem se čutil varnega, sem se sedé naslonil k deblu drevesa ali ob plot, ali pa sem se ulegel v senco cvetočega grma na mehko travo. Srce mi je močno tolklo. Končno sem se pomiril. Zavest, da sem sam in se bom lahko uro ali dve predajal svojim mislim, me je navdajala z veliko srečo.

Redkokdaj se mi je posrečilo ubežati v samoto, zato sem si ob takih prilikah vedno želel, da bi bili moji starši premožni in bi imeli kje daleč izven mesta svoj grad ali veliko samotno hišo, ali pa vsaj tako veliko stanovanje, da bi imel čisto svojo sobo, ki bi bila pozimi toplo zakurjena. Tako bi se mogel vsak čas zakleniti vanjo ter se vdajati v samoti svojim mislim.